

VITA SANCTI ADALBERTI CONFESSORIS

Het leven van de heilige Adelbert werd omstreeks het jaar 985 geschreven door de monnik Rupert van Mettlach. De opdracht daartoe ontving hij van aartsbisschop Egbert van Trier, zoon van graaf Dirk II van Egmond. De auteur reisde naar het klooster in Egmond om informatie te verzamelen over Adelbert, die volgens de overlevering in het jaar 740 is overleden en wiens gebeente op 15 juni 922 werd opgegraven en naar het bescheiden houten klooster te Hallem (nu Egmond-Binnen) overgebracht. Daar woonden toen zusters. Bij het klooster liet graaf Dirk I een kleine kerk bouwen waar het gebeente van Adelbert werd bewaard.

De vertaling die hier volgt, is van de hand van G.N.M. Vis.

Sint Adalbert van Egmond
en graaf Dirk II van Holland,
waarschijnlijk Gent circa 975-980
(handschrift 76 F 1, fol. 215r^o), detail
(Den Haag, Koninklijke Bibliotheek)

Het leven van de heilige belijder Adalbert

[1] Wij lezen in de kerkelijke historiën dat Sint Egbert¹, door een hemels verlangen geïnspireerd, zijn vaderland, ouders en gehele adellijke familie heeft verlaten en uit liefde voor het pelgrimschap en vurig verlangen naar een teruggetrokken leven naar Ierland is vertrokken.

Door de voorspoedige ontwikkeling van zijn deugden en duidelijke blijken van heiligheid viel hij daar velen op als een bijzonder man en zo kreeg hij met Gods hulp vele volgelingen. Zwermen Angelen en Ieren vlogen alsof ze met elkaar wedijverden op hem af², verlangend zich vrijwillig bij zijn leerlingenschaar te voegen.

Als een edelmoedige bij sloot Sint Adalbert zich bij hen aan en ging zich toeleggen op de beginselen van dit strenge leven; zoals later bleek niet zonder resultaat! Zijn hele gedrag richtte hij namelijk naar het voorbeeld van zijn vrome leraar en evenals het reine dier overdacht hij tijdens zijn werk telkens weer al het moois dat hij met zijn oor had opgevangen. Hij had geen sterke voorliefde voor de zo geprezen wetenschap, maar vorderde gestaag in de succesvolle uitoefening van zijn taak. Zo, de smalle weg van Gods geboden bewandelend, verkreeg hij in korte tijd de hele scala van de hemelse deugden.

[2] Intussen werd de man Gods, Egbert, door zijn dagelijkse successen sterker in God en hij meende dat het niet langer genoeg was alleen op zijn eigen heil te letten. Wegens de grote menslievendheid die hem van nature eigen was brandde hij van verlangen om zich voor velen zonder onderscheid verdienstelijk te maken. In het bijzonder wilde hij diegenen, van wie bekend was dat ze tot dan toe door de smet van het heidendom waren aangetast, door de kracht van de heilige prediking naar de genezing door het christelijk geloof leiden.

¹ Egbert († 729), abt en bisschop in het Ierse klooster Rathmelsigi.

² In de oud-christelijke literatuur wordt de kloostergemeenschap vaak met een bijenkorf vergeleken.

Toen hij dan ook hoorde dat de volkeren van Germanië erger dan alle andere in de dwaling van het ongelooft waren verstrikt (door hun barbaarsheid waren ze tot op dat moment vrijwel niet ontvankelijk geweest voor de predikers van het goddelijk woord), overdacht hij hoe hij hen met behulp van de hemelse genade van kinderen des verderfs tot kinderen der verzoening kon maken. En terwijl hij zich met grote ijver op deze missie toelegde werd hem dit door een goddelijk teken verboden. De heilige man die Gods beschikking echter niet kon of wilde tegenwerken, koos enkele mannen uit om zijn plaats in te nemen, die hij zowel door hun verdienste van heiligheid als voldoende kennis, geschikt vond voor een dergelijke onderneming. Als eerste zond hij Wigbert³, een priester van een zeer zuivere levenswandel. Deze is na een langdurige strijd, afgemat door de stijfkoppigheid van de barbaren en huiverend over het niet te bekeren ongelooft, onverrichterzake teruggekeerd.

Maar omdat de zeer wijze Egbert heel goed wist dat men nooit aan Gods barmhartigheid moet wanhopen, riep hij in Wigberts plaats andere dienaren op dezelfde boodschap te gaan prediken: namelijk de priester Willibrord⁴, een man van apostolische genade en de zeer doorluchte belijder van Christus, Adalbert, over wie wij in het voorafgaande hebben gesproken, te zamen met tien anderen⁵ die zo van eenzelfde vuur voor het geloof bezielde waren, dat sommigen van hen na de vele ontberingen in de begonnen strijd de beloning van het martelaarschap hebben verkregen. Anderen zijn, nadat ze tot bisschop waren verheven en hun ambt met eer hadden vervuld, in vrede gestorven.

[3] Deze verbreiders van de christelijke vroomheid en voorvechters van het heilige geloof hebben, zowel op bevel van hun abt als uit eigen beslissing, de gevaren van de wijde zee getrotseerd, vol verlangen naar het evangeliewerk. Omdat de sturende kracht van Gods liefde met hen was, gingen allen met vreugde in de vurig gewenste haven aan land.

Daarop gingen ze naar Pippijn⁶, de energieke hofmeier van de Franken, en werden door hem met veel eerbied ontvangen en gedurende hun verdere verblijf met zeer vererende voorkomendheid en gastvrijheid behandeld. Zodra hij de redenen van hun komst en de strekking van hun vrome bedoelingen had vernomen, zond hij hen onmiddellijk naar Friesland, dat hij kort tevoren had veroverd, om dat land door hun werk voor Christus te winnen. Daarbij zouden ze veilig zijn onder zijn macht en gezag.

Niet lang daarna, toen de voortreffelijke zaaiers op de vruchtbare akkers van de zielen het zaad van de Geest hadden uitgestrooid en de kiemen van hun arbeid reeds vrucht zagen dragen, zonden zij na overleg in broederlijke eensgezindheid en met instemming van de bovengenoemde hofmeier, Sint Willibrord naar Rome om door de paus⁷ tot aartsbisschop verheven te worden. En nadat Willibrord zijn wijding had ontvangen⁸, keerde hij terug naar het begonnen werk en kreeg hij het voorrecht zijn bisschoppelijke zetel in de burcht van Utrecht te vestigen. Het boek van zijn daden⁹ laat degenen die dat willen weten duidelijk zien van welke grootheid zijn leven

³ Wigbert, voorloper van Willibrord; circa 688 actief.

⁴ Willibrord (658-739), stak in 690 over naar het vasteland.

⁵ Waaronder volgens Beda ook Suidbert († 713); hij werd in 692 tot bisschop gewijd..

⁶ Pippijn II (de Middelste, † 714) had vóór de komst van Willibrord in 690 de Friese koning Radboud Verslagen.

⁷ Sergius (687-701).

⁸ 21 november 695.

⁹ De Vita Sancti Willibrord werd tussen 785 en 797 geschreven door Alcuï (circa 730-804).

vervuld is geweest, met welke inspanning hij heeft gestreden voor de verbreiding van het geloof en door welke en hoevele wonderen hij heeft uitgeblonken.

Wij hebben dit weinige alvast vermeld om te getuigen van de deugden van onze allerheiligste patroon Adalbert, die bij al dit werk als vriend en helper nooit te kort schoot. Laten we daarom nu – voor over God dat toestaat – een hoofdstuk aan zijn bijzondere persoon wijden.

[4] Sint Adalbert nu was van een zo zachte inborst, dat hij ieder er toe aanzette zijn aangename karakter na te volgen. Wat hij anderen nadrukkelijk met woorden aanraadde, voerde hij eerst zelf in zijn daden uit: hij gaf er zich rekenschap van dat het uiterst schadelijk zou zijn als zijn woorden niet vergezeld zouden gaan van een voorbeeld in de praktijk. Boven alles had hij de ware nederigheid lief en hij verzekerde dan ook dat deze de waarborg was voor het welslagen van al het overige.

Het lijkt overbodig over de grootte van zijn liefde te spreken: die had hem er immers toe gebracht zijn vaderland, familie en alle gerieflijkheden van zijn geboortegrond te verlaten. Om niet te lang hierbij te blijven stilstaan, volstaat het in het kort het volgende op te merken: hij was zo in alle afzonderlijke deugden gevorderd, dat het hem nooit ontbrak aan het gelukkig samengaan van de hoofddeugden.

De heilige man volhardde met onuitputtelijke energie in zijn geestelijke krijgsdienst, tot het offer van zijn leven geurde als in een brandoffer: zoals de Heer heeft gezegd: ‘Wie heeft volhard tot het einde, die zal gered zijn’. Sterk en goed toegerust door deze eigenschappen, zette de voortreffelijke heilige zich in voor het winnen van zielen, waarheen hij ook ging.

[5] Vaak verbleef hij echter op een plek die Egmond¹⁰ wordt genoemd en in deze afgelegen plaats trok hij zich voor langere tijd van de steeds weer opdringende menigte terug. Daar, onder de velen die door de roem van zijn deugden werden aangetrokken, kwam een man bij hem, Eggo geheten, die in korte tijd met hem bevriend raakte. Eggo hechtte zich van ganser harte aan Adalberts vriendschap en de man Gods genoot dan ook vaak zijn gastvrijheid: in ruil voor wat hij geestelijk had gezaaid, ontving hij als dankbare vergoeding materiële ondersteuning. Om het karakter van zijn genegenheid te benadrukken hield Adalbert Eggo's zoontje ten doop en zoals dat na zo'n gebeurtenis past, maakte hij Eggo deelgenoot van vele hartsgeheimen.

Zo gebeurde het dat toen zij op zekere dag tijdens de maaltijd naar gewoonte aangenaam hun tijd met praten doorbrachten, onze heilige patroon zijn vriend toevertrouwde dat hij zijn vaderland en zijn ouders wilde gaan bezoeken om ook op hen iets van zijn geestelijke genade over te dragen. Aangezien Eggo er zeer tegen opzag het buiten de aanwezigheid van zo'n goedgunstig man te moeten stellen, begon hij hem onder tranen nieuwsgierig en nadrukkelijk te ondervragen over zijn terugkomst. Uit medelijden met Eggo's liefderijke bezorgdheid wierp de man Gods, van een genadig plan vervuld, het klokhuis van een appel dat hij toevallig in zijn hand had in het vuur en zei: ‘Wanneer deze pitten, nadat ze zijn verbrand, in twijgen uitschieten en vrucht dragen, zul je mij met Gods genade gezond en wel zien terugkeren’.

Nadat Sint Adalbert dit had gezegd maakte hij zich gereed voor zijn overzeese reis en bracht zijn geboorteland de lang verwachte zegen van zijn komst. Waar hij enige tijd vertoefde spoorde hij in woord en daad velen aan hem na te volgen. De hemelse genade ging de man Gods altijd

¹⁰ Het oorspronkelijke Egmond (gelegen op de plaats van de huidige Adelbertusput aan de voet van de Egmonder duinen) is tegen het eind van de tiende eeuw door overstuivingen ten onder gegaan. De naam Egmond ging over op het dorp Hallem, het huidige Egmond-Binnen.

vooruit en volgde hem in voortdurende aanwezigheid op de voet, waarheen hij ook maar ging. En terwijl hij zo met volle toewijding bezig was zielen te winnen, werd de hardheid van zijn dagelijks werk verzacht door het uitzicht op het toekomstige loon.

[6] Intussen verlangde Eggo, die zich helemaal aan de belofte van de man Gods had vastgeklampt, in voortdurend gebed naar zijn terugkomst, maar het wonder dat was voorspeld om de verdiensten van de man Gods goed te laten uitkomen, moest nòg duidelijker zichtbaar worden. Het gastverblijf waarin het vuur de gewijde pitten had verteerd werd zelf in de as gelegd. Wie zou geloven dat er nog ooit iets groens uit deze zo verschroeide plek zou opschieten – laat staan dat hij vruchten zou dragen – of hopen dat dit verkoolde hout weelderig loof zou voortbrengen?

Maar voor God, voor Wie willen en kunnen volstrekt gelijk zijn, is niets onmogelijk. Toen dan eindelijk de tijd daarvoor was aangebroken, bracht die zelfde plaats een twijg met goddelijke geur voort: de pitten waren door hun groei in een bloesem uitgeschoten, maar het wonder van hun vruchten kon niet zo groot zijn als de vreugde over de innig verlangde terugkomst van onze heiligste patroon Adalbert. Deze keerde volgens zijn gelofte naar Friesland terug en werd door iedereen met een des te vuriger eensgezindheid ontvangen, omdat zijn heiligheid door het overtuigende bewijs van zijn wonderdaden en de zichtbare vervulling van zijn profetische belofte overal bekend was geworden.

De heilige man, wiens volmaakte deugdzaamheid alom bekend was, doorzag overal met een scherp oog de sluwheden van de verleider en op zijn ascetische levensweg lette hij niet op de afstand die hij al had afgelegd, maar juist op wat er van die weg voor de strijd was overgebleven. Zo legde hij er zich op toe elke dag iets toe te voegen aan de ijver die hij tot dan had getoond, evenals in het begin toen hij als jong novice het pad van het monnikenleven was ingeslagen.

[7] Zo bracht Adalbert zijn deugden tot volmaaktheid en voltooide hij wat hij voorspoedig was begonnen op passende wijze. Om de eeuwige beloning voor zijn strijd te ontvangen verwisselde hij het duistere tranendal van deze wereld voor het paradijs der heerlijkheden. Op 25 juni¹¹ gaf hij aan Christus, aan Wie hij zich vol vertrouwen vasthield, zijn allerheiligste ziel terug en in Zijn aanwezigheid zong hij blij: ‘zoals we het gehoord hebben, zo hebben we het ook gezien’.

We geloven en hopen dat hij in de hemel aan onze ellende denkt en onze ongemakken beter kan verlichten: hij bevindt zich nu immers dicht bij de bron van goddelijke liefde.

Het lichaam van de heilige man – in afwachting van Gods teken voor de heilige wederopstanding – is na een piëteitsvolle begrafenis door de gelovigen uit die tijd die voor zijn bijzetting zorgden, aan de schoot der aarde toevertrouwd. Zij deden dit op dezelfde wijze als waarop zij hun eigen doden plachten te begraven en vierden zijn nagedachtenis door boven zijn graf een kerk te bouwen – zo goed en zo kwaad als dat ging, aangezien ze nog onervaren waren in dat soort dingen. Door hevige invallen van de Noormannen is deze kerk echter vaak verwoest en werd alles eromheen wreed geplunderd.

[8] Volgens Gods beschikking moest echter duidelijk worden welke verdienste de heilige had wiens relieken daar werden bewaard. Daarom zorgde Hij ervoor dat er altijd iemand was om zich te wijden aan een passend eerbetoon dat de heilige toekwam. Het is geen wonder dat Adalbert

¹¹ Volgens de traditie circa 740.

toen hij eenmaal onafgebroken door mensen werd vereerd dagelijks schitterde door de tekenen van zijn wonderen.

Die zijn zo talrijk dat als we zouden proberen ze stuk voor stuk te beschrijven, we ons niet alleen vanwege de moeilijkheid maar ook de onmogelijkheid daarvan zouden verliezen in een omhaal van woorden. Daarom moeten we ons gedragen als iemand die naar een lieflijk bloemenveld loopt en die aanvankelijk in twijfel wat voor bloemen hij moet kiezen, zijn verlangen ernaar toch zo beheerst dat hij èn zijn normale behoefte kan bevredigen èn niet bezwijkt onder een te grote last. Ook wij moeten het midden aanhouden, zodat ons verkorte verhaal zowel belangstellenden als diegenen die er minder interesse voor hebben elk wat wils biedt. We hopen overigens dat we niet al te veel moeite hoeven te doen de betrouwbaarheid van onze uitspraken te staven, want het zou toch al te dwaas zijn bij de gelovigen juist over die dingen achterdocht te wekken waarvan vaststaat dat ze door Gods ingrijpen ongelovigen van hun vroegere dwaling hebben afgebracht. Daarom is er hier wel genoeg over gezegd: laten we nu tot ons uitgangspunt terugkeren.

[9] Een vrouw die Eswar heette wijdde zich aan de verering van de Heilige Adalbert, in de vaste overtuiging dat hij door zijn troostende bescherming de zorgen van haar weduwschap zou verlichten. En toen zij gedurende vele jaren vroom en ijverig had gewerkt, kwamen er zeerovers in deze streken, die bij een vijandige inval het hele gebied tot in de verre omtrek verwoestten. Toen alle eigendommen waren geroofd en de bezitters ervan in gevangenschap waren weggevoerd, wist deze weduwe – als enige achtergebleven – in het geheel niet meer wat ze moest doen en waarheen ze zou moeten gaan. Ze had voor het moment niets te eten en er was nergens een voorraad om haar hoe dan ook of waar dan ook aan voedsel te helpen. Uiteindelijk dacht ze dat ze niets anders kon dan Sint Adalbert te hulp roepen, ze had zijn welwillendheid immers al eerder ervaren.

Hij beschaamde haar vertrouwen niet een toonde zich een trouwe helper in de nood. Dagelijks liet hij aan de kust proviand aanspoelen, waarmee hij liet zien hoe waar het is dat het de Godvrezenden aan niets ontbreekt en dat degene die in het bijzonder de hulp van Sint Adalbert had gezocht, niet die schade leed die anderen anders wel lijdten.

[10] Na verloop van tijd werd een zekere priester Amalat, die zijn ambt plichtsgetrouw vervulde, door een engel aangespoord de verwoeste kerk van onze heiligste patroon onmiddellijk te gaan herstellen. En opdat het werk niet door de geringste twijfel zou worden vertraagd, kregen drie mannen die voor zover hun lekenstaat dit toeliet zeer godsdienstig waren, dezelfde openbaring als hij had gehad. Samen stelden ze vast dat hun verschijningen in alles overeenkwamen en ze bespraken opgewekt en enthousiast hun plan. Na vervolgens overal werklieden te hebben geworven, werd het werk dat van Godswege was bevolen in gang gezet.

Toen de bouwlieden de bijeengebrachte houtvoorraad bekeken, zagen ze dat een balk veel korter was dan de andere; door deze tegenslag in hun werk geheel verslagen, stelden ze een beslissing over de voortgang ervan uit tot de volgende dag. Vroeg in de morgen op dezelfde plek bijeengekomen, bemerkten ze de goddelijke hulp: de balk die vanwege zijn lengte had bedreigd het werk onmogelijk te maken, was nu niet alleen even lang als de andere, maar stak er door een wonder zelfs boven uit. Verheugd wijdden ze zich dus met des te meer aandacht aan het begonnen werk, omdat ze zeker wisten dat ze door wondertekenen begeleid werden.

Diezelfde plaats was ook onaantastbaar door de heiligste relikwie, want hoewel ze dicht bij de kust ligt en daardoor ook open lag voor de aanvallende zeerovers, mogen we er niet stilzwijgend aan voorbij gaan dat zo'n ramp door Gods krachtig mededogen vaak werd afgewend, juist vanwege de verdiensten van onze heilige. Als de barbaren namelijk de plaats naderden en op het punt stonden in de haven aan te leggen, zagen zij zich vaak bedrogen in hun verdorven pogingen, omdat een laaghangende wolk hun het zicht benam. Door de herhaling van dit wonder heeft de plaats een passende naam gekregen: ze wordt namelijk Hec Munda genoemd, als het ware een plaats vrij van vijandelijke invallen.

Vandaar dat ze niet alleen door christenen maar ook door heidenen zeer druk werd bezocht, zozeer zelfs dat die met veelvuldige offergaven hun vurige verering gestalte gaven, en niet ten onrechte! Immers, niemand ging er jammerend en klagend over een niet- vervulde wens vandaan, niemand zuchtte over de schade van verloren moeite. Maar dat juist daar de almachtige en gestrenge God meer gevreesd moet worden waar het overvloedige licht van Zijn genade heeft geschinen, kan uit het hierna volgende wonder worden opgemaakt. God werkt door zijn heiligen: van Hem zijn alle wegen, de barmhartigheid en de waarheid.

[11] Een boerenkinkel nu, een lichtzinnig en onbezonnen individu, was er niet voor teruggeschrokken een kaas te stelen die aan de relieken van de heilige was geofferd. Toen de kaas in de dicht op elkaar groeiende korenhalmen was gevallen en hij hem trachtte te pakken om ervan te eten, zag hij toen hij hem eenmaal in zijn handen had geen kans zijn honger te stillen. Hij beet zijn vingers die door het gestolen voedsel waren bezoedeld van zijn handen af: een zeer rechtvaardige en welverdiende straf, omdat hij immers de diefstal bij volle verstand had gepleegd. Zodra zijn heer dit had vernomen beval hij dat de man onmiddellijk naar de heiligste relieken werd gebracht en nadat hem daar een wonderbaarlijke genezing was geschonken en hij zo de hemelse genade had ontvangen, kreeg de kerk hem door een wettige schenking als horige in eigendom.

Waarlijk, de verdiensten van zo'n geweldige heilige moeten door schitterende lofredenen worden verheven: door zijn hulp is de onbezonnene niet door wraak ten onder gegaan. Een milde straf heeft hem in feite aan een betere positie geholpen.

[12] Ook een ander keer gebeurde er iets zeer wonderbaarlijks. Zoals degenen die het strand wel eens hebben gezien of er in de buurt wonen weten, waaien er bij langdurige storm vanuit zee grote massa's zand aan op de kust. Deze worden door het aanhoudend geweld van de wind tot zulke grote hopen opgestuwd, dat ze de hoogste bergen evenaren.

Op zeker moment nu was een dergelijke zandverplaatsing zich al te dicht tegen de kapel van de heilige aan gaan nestelen en toen daar toevallig de barbarenkoning Rorik¹² aanlegde, beval hij zijn gehele gevolg snel de zandberg van het gewijde gebouw weg te scheppen. Toen allen dit de volgende morgen wilden gaan doen, zagen ze dat genoemde zandberg door de verdiensten van de Heiligste Adalbert verder dan een steenworp van de kapel verwijderd was.

De stralende overvloed van hemelse goedheid laat zelfs de ongelovige wereld zeer duidelijk zien, hoeveel Gods uitverkorene bij Hem gedaan kan krijgen.

¹² Rorik, Noormannenkoning, strever naar de Deense troon. In 850 werd hij door keizer Lotharius beleend met o.a. Dorestad. In 862 bekeerde hij zich tot het christendom; hij stierf vóór 882, wellicht in 876.

[13] Christus' beminnelijke belijder, Adalbert, verscheen in een droom aan de non Wilfsit om haar te zeggen dat de zeer kostbare beenderen van zijn lichaam – naar gewoonte diep onder de grond begraven – hoog moesten worden verheven en voor allen duidelijk zichtbaar neergezet, om zo op doeltreffende wijze de vroomheid van de gelovigen te stimuleren en het hun mogelijk te maken de hulp van zijn verdiensten onmiddellijk te kunnen verkrijgen. Opdat haar geloof niet door enige twijfel over de juiste uitleg werd aangetast, gaf hij zich de moeite dit de vrouw in drie verschijningen te verzekeren. Om zich niet bloot te stellen aan de zonder van de ongehoorzaamheid ging de snelle boodschapper haastig naar graaf Dirk¹³, die deze plaats in wettig eigendom bezat – evenals nu zijn nakomelingen –, om hem te vertellen wat haar in de droom was geopenbaard. En hij, toegewijd en consciëntieus zoals altijd in zaken die met het geloof te maken hadden, voerde ook nu snel uit wat hem door de non was verteld. Nadat hij dus de voor een dergelijk onderneming gepaste maatregelen had genomen, liet hij de heilige relieken opgraven.

[14] Bij die gelegenheid is er onder de grafkist een bron¹⁴ gevonden met wonderlijk helder en doorzichtig water, die tot op de huidige dag het vermogen heeft behouden velen te genezen die de hoop eigenlijk al hebben opgegeven. En toen men ook de kist had geopend, kon men zien dat de wade waarin het heilige lichaam was gewikkeld niet was aangetast door enige bederf of verrotting: hieruit bleek de levenskracht van de overledene.

[15] In de plaats die Hallem¹⁵ wordt genoemd liet de bovengenoemde graaf zelfs een houten kapel bouwen en op een door hem vastgestelde dag waarop de gelovigen gezamenlijk de relieken konden vereren, liet hij de heilige schat daarheen vervoeren. Het grote aantal zieken dat bij deze translatie¹⁶ werd genezen kan nauwelijks geschat worden. De heilige verblijdde in het bijzonder de blinden door hun het kostbare bezit van het gezichtsvermogen terug te geven en diegenen die door een gebrekkige gang waren verzwakt konden zich door de herstelde functie van hun ledematen weer oprichten.

O bron van Goddelijk liefde die altijd overloopt van onmeetbare stromen van mededogen! Zie de heiligste belijder die zeker van de ware gelukzaligheid, niemand nodig had. Hij spoort ons aan zijn relieken hoog te verheffen en in steeds aanzienlijker schrijnen te vereren.

Gaat het hem soms om deze heerlijkheid, nu hij eenmaal is opgenomen in de aanzienlijkheid van de hemel? Vrome lieden moeten dit niet zo maar geloven, want al tijdens zijn leven had alle aardse schone schijn voor hem zijn waarde verloren! Hij denkt beslist aan ons nu hij in het vaderland van mededogen en barmhartigheid verblijft: toen hij zich aan zijn aardse pelgrimstocht wijdde ontbrak het hem immers ook nooit aan diepgevoelde liefde. Hij wil dat de overblijfselen van zijn heilige lichaam worden uitgestald opdat daardoor de harten van degenen die ze aanschouwen, eenmaal in berouw ontbrand, gemakkelijker Gods hulp kunnen verkrijgen. Hij wil ook dat dit met een steeds groter aantal gelovigen wordt gevierd, opdat hun verlangens zich

¹³ Graaf Dirk I van Holland, zoon van Gerulf en jongere broer van Waldger, werd geboren vermoedelijk circa 890. in 916 wordt hij voor het eerste genoemd (Koch, *OHZ*, I, nr. 26). Tot nu toe is op niet al te sterke gronden aangenomen dat hij tot de slachtoffers van de slag bij Andernach (2 oktober 939) behoorde. Mijns inziens stierf hij in het begin van de jaren veertig.

¹⁴ Zie caput 5 noot 10.

¹⁵ De naam Hallem verdween rond 1025 ten gunste van de naam Egmond.

¹⁶ De translatie werd in Egmond bij traditie op 15 juni gevierd. Dit waarschijnlijk in verband met 15 juni 922, de dag waarop de schenkingsoorkonde van Karel III voor Dirk I werd uitgevaardigd.

meer en meer mogen richten op het overdenken van de toekomstige heerlijkheid. Laten we nu zien wat er verder gebeurde!

[16] Onder degenen die om het hardst werkten aan de bouw van de bovengenoemde kapel was een zekere Sifried die het beneden zijn stand vond de ijver van zijn makkers na te volgen; hij werd dan ook beroofd van alle beweging en functie van zijn ledematen. Toen hij naderhand – tot een heilzame boetedoening bewogen – zijn slechte gedrag onder ogen zag, week de verlamming en kreeg hij terstond zijn gehele lichaamskracht terug.

[17] Het gebeurde 's winters eens dat toen alles door een felle koude was bevroren, bovengenoemde graaf Dirk in een wagen over het oppervlak van een zeer diep meer werd getrokken dat met een dikke ijslaag was bedekt. Maar het is gevaarlijk op deze manier te reizen: het zwakke ijs kon de zware druk van het gewicht niet dragen en toen ze reeds bijna halverwege waren, brak het en dreigde de graaf weg te zinken in een noodlottig wak. Alle vluchtten angstig weg en de graaf bleef alleen achter. Toen hij zag dat hij geheel en al van menselijke hulp verstoken was, nam hij onder luid gemampel zijn toevlucht tot de hulp van Sint Adalbert, die hij al dikwijls had ondervonden; door diens ingrijpen werd ook nu zijn smeekbede snel verhoord. Want – is het geen wonder? – waar het water ongelofelijk diep was, kon het de graaf die tot aan zijn borst in het wak hing niet verzwelgen: het waagde zich slechts tot de rand van zijn riem! Zo is zowaar de graaf aan het gevaar ontsnapt en ook alles wat boven op de wagen werd mee vervoerd.

[18] Ook de wonderen die zijn gebeurd ten tijde van Dirk junior¹⁷, de zoon van de eerder genoemde graaf, moeten in de herinnering blijven voortleven. Wij hebben er zelf de bewijzen van gezien. In vurige wedijver met zijn vrome vader liet hij namelijk een stenen kerk bouwen ter ere van de heilige belijder¹⁸; het kostte hem wel de grootste moeite, omdat de grond hier door de droogte zanderig en schraal is en zeer arm aan stenen en kalk.

Ook liet hij de relikwieën van het heilige lichaam in een schrijn vatten, een fraai werkstuk, en deze kunstig versieren. En om bij het loon van de toekomstige zaligheid zeker te kunnen zijn van een volledige vergelding, besloot hij op die plaats monniken te laten komen die zich daar onder een kloosterregel aan God konden wijden. Hij voorzag hen voor hun levensonderhoud ruim uit eigen middelen. Voorheen had namelijk op die plaats het nonnenleven gebloeid, daar ingesteld door zijn vader. Het was voor hen echter nauwelijks mogelijk hun religieuze levenswijze te onderhouden, omdat ze vaak hadden te lijden van de zware last van de wrede Friezen.

[19] Deze zo buitengewoon onbekrompen graaf kreeg een zoon die hij Egbert¹⁹ noemde, die hij uit godvrezendheid bestemde voor een geestelijk ambt. En in een zeker jaar toen deze – reeds volwassen – het ambt van subdiaken vervulde, werd hij daags na Palmzondag door een hevige koortsaanval bevangen en door het felle aanhouden had hij er tot aan het feest van onze heilige (25 juni) veel last van. Toen hij echter uit vertrouwen op de wondermacht van de zeer vrome belijder had besloten met de anderen de plechtige hoogmis mee te vieren, genas hij zo volkomen

¹⁷ Graaf Dirk II van Holland (circa 925/930 – 6 mei 988), zoon van Dirk I en Geva; was gehuwd met Hildegarde (circa 935 – 976/980), dochter van graaf Arnulf I van Vlaanderen en Adela van Vermandois.

¹⁸ De bouw van de kloosterkerk en de komst van de monniken vonden plaats circa 950/960.

¹⁹ Egbert (circa 950 – 9 december 993), in 976 aartskanselier, was vanaf augustus 977 tot zijn dood aartsbisschop van Trier.

van zijn ziekte alsof hij er nooit door was getroffen. Verheugd over het verdwijnen van zo'n kwelling, vervulde hij tijdens de misplechtigheid zijn taak met volle overgave.

Hij is dus de Egbert die tegenwoordig – nadat hij eerst van Godswege het pallium van het aartsbisschopsambt had gekregen – de kerk van Trier bestuurt, met evenveel energieke en vrome gedrevenheid als een rijp en bezonken oordeel.

[20] Dezelfde graaf had een dochter, Erlinde²⁰, van wie hij zeer veel hield; lange tijd had ze het licht in een van haar ogen verloren. Maar waarom zou ze niet ervaren dat zo'n goede belijder het beste met haar voor had? Haar ijverige vader had hem immers door zijn vele goede werken aan zich verplicht! Daarom kreeg ze het gezichtsvermogen weer terug: deze weldadige genezing gaf haar meer vreugde dan ze gehad zou hebben wanneer er nooit wat aan het oog had gemankeerd.

[21] Er was ook een priester uit het volk der Angelsaksen, Volmar, die gedurende twintig jaar het genot van het gezichtsvermogen volledig had moeten missen. Daarom was hij om het hem ontnomen licht terug te krijgen, na een bedevaart langs veel heiligenplaatsen ook in Rome aangekomen. Maar de hemelse liefde die daar door de verdiensten van de pausen op vele plaatsen en manieren is geopenbaard, stelde de genezing van deze man uit om de wonderen van Sint Adalbert duidelijker naar voren te laten komen.

Toen hij namelijk uit de stad Rome was vertrokken wilde hij naar Egmond, omdat de verhalen van de wonderbaarlijke genezing van zo velen hem aanspraken. Hij kwam aan op de plaats van de geneeskrachtige bron die, zoals in het voorafgaande vermeld, onder de grafkist van het heilige lichaam was gevonden. Nadat hij zijn ogen met drie waterbaden had behandeld, kreeg hij het helderste licht erin terug en is hij weer vertrokken.

[22] Ook in onze tijd zijn veel blinden, kreupelen en mensen die door andere ziekten verzwakt waren door de buitengewoon krachtige wondermacht van Sint Adalbert weer volledig genezen. We hebben er van afgezien hun namen of aantal te verzamelen, om het de lezers door omslachtige uitweidingen van onze pen niet op een of andere manier tegen te maken. Het volgende moet echter zeker als geloofwaardig worden aanbevolen: hoewel deze plaats rijk is aan een onvergelijklijk geneesmiddel voor allerlei ziekten, is ze toch vooral sterk in het verdrijven van duivels. Want ieder die van die waanzin bezeten hier kwam, zal zich er op beroemen dat hij een volledige genezing heeft gekregen. Waarom zouden duivels het immers niet laten afweten tegen de kracht van onze belijder, die met Christus overwint; ze hebben hem toch al als onoverwinnelijk ervaren toen hij het nog in levende lijve tegen hen opnam?

[23] Er was ook een burggraaf, Ruosekin, wiens huis niet ver van het klooster van de heilige lag. Door God aangespoord had hij beloofd zijn zoon op te dragen aan de dienst van God, opdat deze zich zou gaan wijden aan een leven volgens de regel. Later echter, toen hij de verheven aansporing was vergeten en dus ook zijn belofte niet was nagekomen, werd zijn zoon ernstig ziek en door velen voor ongeneeslijk gehouden. Eerst nadat hij op het altaar van de heilige was opgedragen – volgens de regels bij de schenking van een oblaat – kon hij genezen, waardoor duidelijk werd bewezen dat het trouweloze bedrog van zijn vader de oorzaak was van zijn ziekte. Hij mag zich zeker gelukkig prijzen, omdat zijn kortstondige ziekte niet alleen een straf was voor

²⁰ Van Erlinda zijn geboorte- noch sterfjaar bekend. Uit het gegeven dat zij in Egmond werd begraven kan worden afgeleid dat zij ongehuwd is gebleven.

zijn vaders misstap maar ook voor hem zelf een goede gelegenheid het eeuwige heil te verwerven.

[24] Een vrouw die niet ver van het klooster van onze voortreffelijke patroon af woonde kreeg een zoontje dat gedurende twintig dagen niets van de moederborst wilde weten; het walgde ervan met melk gevoed te worden. Dit zou wonderbaarlijk en misschien zelf ongeloofwaardig klinken, als het niet van allerlei kanten door het verhaal van betrouwbare getuigen werd bevestigd. De ouders nu meenden dat de raad van mensen hen niet uit deze kritieke situatie kon redden; ze boden daarom hun kind aan op het altaar van Sint Adalbert en stelden het opdat het zou genezen onder zijn bescherming. En het kind, spoedig in natuurlijke kracht hersteld, verlangde gretig te zuigen: wie herkent in dit geval niet het wonderbaarlijke verloop van een godsbeschikking? Het jongetje mocht namelijk niet op de normale manier naar dit voedsel verlangen, opdat daardoor niet alleen de voortreffelijke genezingsmacht van zo'n belijder zou blijken maar ook zeker zou zijn dat dit kind zich zou onderwerpen aan een hogere discipline. Hieruit kan men opmaken dat de uitkomst van een godsbesluit steeds samengaat met de uitverkiezing van een gelovige, maar er uiteindelijk altijd op is gericht meerdere zielen te winnen.

[25] De kapel van onze zeer vermaarde patroon is door onvoldoende voorzichtigheid van de kosteressen die de wacht hielden tot tweemaal toe door een verterend vuur verwoest. Maar Hij die sluimert noch slaapt behoedt Israël. Hij heeft de misstap van de zorgelozen zo gestraft, dat de heerlijkheid van de verdiensten van de heilige wiens gebeente daar rustte in het volle licht gesteld kon worden. Want hoewel alles wat in de kloosterkapel stond door het geweld van de vlammen in de as werd gelegd, bleef de wade die het heiligste lichaam mocht omhullen bij deze brand gespaard.

Laat niemand zo dwaas zijn de domme gedachte te koesteren dat hij de macht van de heilige mag veroordelen, omdat die de hem gewijde kapel niet tegen het vuur zou hebben beschermd. Want God, die zich door Zijn heiligen wonderbaarlijk voor ons inzet, verhoort genadig hen die nederig zijn en volgens Zijn geboden leven. Degenen die door hun zorgeloosheid en traagheid zijn verslapt houdt Hij zeer barmhartig Zijn geduldige vermaningen voor; over de hoogmoedige en degenen die op het pad van de slechtheid voortgaan, velt Hij het oordeel van een rechtvaardige straf. Kortom, in dit geval heeft Hij diegenen die zo onvoorzichtig waren geweest het hele interieur van de kloosterkapel te laten verbranden wakker geschud, door het behoud van de wade heeft Hij echter besloten vrome lieden en hen die de heilige om hulp smeken, een gerechtvaardigde hoop op verhoring te verschaffen.

[26-27] Ik wil nu verder gaan en vertellen dat God ook in onze tijd een wonder heeft laten gebeuren om de heerlijke tekenen van de deugden van de heilige in het volle licht te stellen. Moge het christenvolk zich steeds vuriger inzetten voor de verering die Adalbert toekomt, in het besef dat hij zijn hemelse zegen ontleent aan het vaak overvloedige succes van zijn wonderen!

In een overzees land woonde een man, machtig vanwege zijn onmetelijke rijkdom, die in een wilde opwelling van hebzucht de landerijen van zijn neven die hun uit de nalatenschap van hun vader waren toegevallen, onder valse voorwendselen in zijn bezit trachtte te krijgen. Hoewel zij hem door aangetrouwden, vrienden en gemeenschappelijke bloedverwanten met herhaaldelijk smeken op het hart hadden gedrukt zijn goddeloos streven te staken – het paste hem niet andermans goed na te jagen omdat hij immers genoeg had aan het zijne – wist hij daarop niets

zinnigs te antwoorden. Na de waarschuwingen van zijn vrienden te hebben weggewuifd, bracht hij zijn in-slechte plan dat hij in zijn boosaardigheid reeds lang had overwogen ten uitvoer en beval zijn horigen de onrechtmatig verkregen bezittingen te bewerken.

Intussen werden de gemoederen van de woedende jongelieden nog meer opgezweept en zij schaamden zich niet de verdorven plannen die bij het ondergaan van zulk onrecht wel in hun gedachten moesten opkomen, in niet-mis-te-verstane bewoordingen te uiten: ze zouden nog liever hun leven in de waagschaal stellen dan dat ze het erfdeel van hun vader moesten missen. Hierdoor werden de toorn, ruzie en tweedracht aangewakkerd, ridders boden beide partijen aan te helpen en tenslotte is er een strijd uitgebroken, een vreselijk voorbeeld van verwantenmoord: beide partijen lieten eigen troepen soldaten aanrukken! De broers waren bereid hun oom na de smaad die hun was aangedaan met gelijk munt te betalen. Na de handen ineengeslagen te hebben, hebben ze hem eerst gruwelijk verwond, daarna op de grond gegooid en – is het geen zonde? – vermoord.

Maar na verloop van tijd zette God hen toch aan tot boetedoening, omdat Hij niet wilde dat zij voor zo'n misdaad voor eeuwig in zonde zouden ondergaan. Onmiddellijk daarop gingen ze naar de bisschop tot wiens diocees zij behoorden, en onder tranen bekenden ze openlijk dat ze gezondigd hadden en schuldig waren en zij smeekten hem uit het diepst van hun hart de wonde van de door hen bedreven misdaad met een passend medicijn te genezen. Hij moest hun bevelen dat zij met het zwaard waarmee de misdaad was begaan zolang werden omklemd, totdat Hij die in Zijn oneindige genade gewoon is zonden te vergeven naar eigen oordeel had beslist dat ze bevrijd moesten worden. Omdat als zo'n grote misdaad ongestraft bleef hun zielen nadien voor eeuwig in het onblusbare hellevuur zouden worden gefolterd, stond de bisschop hun dit toe.

Ze brachten hun goede plan ten uitvoer – de een snoerde zijn arm in met een boei gemaakt uit het gevest van het zwaard, de ander had zich met het zwaard zelf als een soort borstband omklemd – en zo trokken ze langs veel heiligenplaatsen om eenmaal vergiffenis te krijgen voor hun misdaden, op voorspraak van die heiligen van wie zij wisten dat de Heer hun gebeden snel verhoort. Zij haastten zich met een zelfde vrome ijver naar het klooster Nijvel waar een wonderbaarlijke genade van wondertekenen de heilige maagd Geertruid²¹ doet schitteren, om ook zelf door een weldaad te mogen ervaren hoe passend het is om de verdiensten van de dienares Gods te vereren. En toen zij zich daar gedurende enige tijd onder een stortvloed van tranen in gebed hadden teruggetrokken, werd de een op voorspraak van de heilige maagd door God uit zijn boei bevrijd, waardoor degenen die er bij aanwezig waren van grote vreugde werden vervuld.

De ander echter kreeg, toen hij vurig had gebeden dat ook hij hulp van God zou krijgen, van de Heer het volgende antwoord: hij moest zich onmiddellijk naar de kerk van Christus' leviet Adalbert begeven en daar zou hij zich bevrijd weten van de boei waaraan hij zich door zijn belofte had gebonden. Hij begon dus navraag te doen naar de hem onbekende plaats die hem door een engel in de slaap als Egmond was aangeduid. Hij vertelde niemand wat hij er wilde zoeken, alleen dat hij

van plan was er heen te gaan om te bidden. En zoals verlangens die van Godswege zijn ingegeven door Gods genade ook altijd worden vervuld, kwam hij – zij het na een moeilijke reis – aan in de plaats waar hij al lang had willen zijn. Hij verbleef er enkele dagen en wachtte in vast vertrouwen op het geschenk van de bevrijding dat hem eerder door de Heer was beloofd.

²¹ Geertruid (626-659), vanaf 652 tot haar dood abdis van het onder Brusselgelegen klooster Nijvel.

Toen hij op een keer zoals hij dat gewoon was deelnam aan het gewijde koorbed, werd voor het goddelijk aangezicht van een beeltenis van onze Heer Jezus Christus plotseling de ijzeren armband verbroken, zonder dat er een hand aan te pas kwam. Hiermee werd duidelijk te verstaan gegeven dat Sint Adalbert dit door zijn verdiensten tot stand had gebracht: hij had zich immers niet geschaamd op zijn lichaam de merktekens van het kruis te dragen. Weldra nam de verrukking van het kerkvolk toe, een hymnen zingende groep monniken zegde dank en te zamen prezen ze, omdat ze zo'n geweldige patroonheilig mochten hebben, God als een milde gever van goede dingen.

[28] Dit relaas over het leven en de wonderen van Christus' zeer vermaarde belijder Adalbert, is geschreven door monniken van het klooster Mettlach²² in opdracht van de doorluchtigste heer van dat klooster, die hierboven al genoemd is: aartsbisschop Egbert van Trier, de zeer kundige en onvermoeibare pleitbezorger van al wat goed is en bijdraagt tot de verering Gods.

Laat degene die dit boekje in handen krijgt zich niet storen aan ons geringe, ongecultiveerde talent of aan onze onwelluidende, gebrekkige en onhandige stijl en ook niet diegenen onbezonnenheid aanwrijven die het tekort van hun eigen vermogens niet op de juiste wijze zouden hebben afgewogen tegen het enorme gewicht van hun taak. Hij die de schade van de ongehoorzaamheid niet vreest, stelt zich immers aan een groter gevaar bloot dan hij die uit respect voor de ongehoorzaamheid nalaat zijn eigen mogelijkheden kritisch te beoordelen. Daarom zal al datgene, wat door het magere talent van de schrijvers nog onverwerkt is gebleven, kracht krijgen door het gezag van hem die hun deze taak heeft opgedragen. En zoals, wanneer er goud wordt gebracht, niet wordt gelet op de geringe status van de personen die het brengen, maar wel wordt gekeken hoe stralend en kostbaar dit goud is, zo moet men ook bij dit werkje niet het talent van de onervaren schrijvers versmaden, maar overwegen hoe prijzenswaardig en Godwelgevallig het leven van Sint Adalbert is geweest, hoe de hemelse genade het heeft laten oplichten door de luister van zoveel deugden. Geen verstandig mens zal het tenslotte als nadelig ervaren, dat, als hij intens geniet van de geur en de overzoete smaak van de appels zijn tong niet wordt beschaduwd door de rijke bladergroei van de boom. Daarom moet de lezer clementie betrachten met de onbedreven schrijver, als hij tenminste het leven van de heilige, waarvan hij in vrome nieuwsgierigheid de beschrijving ter hand heeft genomen, ook wil navolgen. Uit de wortel van de naastenliefde namelijk is de ziel van de heilige omhooggeschoten tot het schouwen van de verhevenheid van zijn Schepper. Moge hij daar zijn barmhartig oor tot ons neigen, zeer mild voor onze zonden bemiddelen en met de grootste toewijding onze benauwenissen en beproevingen verlichten, gesteund door Hem die, nadat Hij van de hoge hemeltroon was afgedaald, de troost der bedrukten is geworden: Jezus Christus onze Heer, die met de Vader en de Heilige Geest leeft en heerst als de Ene en Ware, in de oneindige eeuwen der eeuwen.

Amen.

²² Het klooster Mettlach aan de Saar, 20 km ten zuiden van Trier, werd in de zevende eeuw door Sint Liutwin († 713) gesticht.